

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ВИВЧЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ
БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Матеріали міжнародної наукової конференції,
присвяченої 140-річчю Ботанічного саду
і кафедри ботаніки, лісового і садово-паркового господарства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

5-6 жовтня 2017 р.

м.Чернівці

Наукові редактори:

доктор біологічних наук, професор І.І. Чорней,
кандидат біологічних наук, доцент В.В. Буджак

Чернівці
Чернівецький національний університет
2017

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКЛЮЧЕННЯ ВИДІВ АДВЕНТИВНИХ РОСЛИН З ОФІЦІЙНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ СПИСКІВ РІДКІСНИХ ВИДІВ РОСЛИН

М.В. Шевера¹, В.В. Протопопова²

¹ Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України,
вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01004, УКРАЇНА, e-mail: shevera.myroslav@gmail.com

² Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,
пл. Кошута, 6, м. Берегове, Закарпатська обл., 90200, УКРАЇНА,
e-mail: protopopova.vira@gmail.com

Червоні книги та регіональні списки рідкісних видів було створено для узагальнення відомостей про сучасний стан рідкісних і таких, що знаходяться під загрозою зникнення, аборигенних видів тварин і рослин, на підставі яких розробляються наукові та практичні заходи, спрямовані на їхню охорону, відтворення та раціональне використання. Наприклад, до Червоної книги України «... заносяться види тварин і рослин, які постійно або тимчасово перебувають чи зростають у природних умовах на території України ..., і знаходяться під загрозою зникнення ..., підлягають особливій охороні на всій території України».

Трапляються випадки включення до Червоних книг або офіційних регіональних списків рідкісних видів також і неаборигенних організмів, зокрема видів адвентивної фракції флори. Свого часу такий підхід запропонували у країнах Західної Європи й інколи дотримуються його й дотепер. Наприклад, до «Vörös Lista A magyarországi edényes flora veszélyeztetett fajai» (Király, 2007) включено види адвентивних рослин, зокрема, *Acorus calamus* L., *Adonis flammea* Jacq., *Agrostema githago* L., *Eranthis hyemalis* (L.) Salisb., при цьому для деяких із них зазначено «neofiton, de régen meghonosodott», «adventiv, régota meghonosodott». До «Polska Czerwona Księga Roślin» (Kaźmierczakowa, Zarzycki, Mirek, 2014) також включені види адвентивних рослин, при цьому у передові вказується, що «... włączono też grupę roślin od dawna zadomowionych, których pochodzenie nie jest jasne ...», наприклад *Adonis flammea*, *Conringia orientalis* (L.) Dumort., *Thymelaea passerina* (L.) Coss., *Sclerochloa dura* (L.) P. Beauv. – археофіти середземноморсько-ірано-туранського походження, та *Sisymbrium polymorphum* (Murray) Roth – кенофіт ірано-туранського ? походження (Протопопова, 1991) або евапофіт (Ільїнська та ін., 2007).

У «Червона книга України» та офіційних регіональних списках рідкісних видів рослин України також трапляються випадки включення видів адвентивних рослин, як спонтанно занесених, так і тих, які культивуються і виявляють тенденцію до поширення у напівприродні місцезростання. Так, наприклад, з'ясовано, що включений до другого видання «Червона книга України» (1996) *Digitalis lanata* Ehrh. насправді був представлений здичавілими особинами (Ковтун, 2001). У наукове видання «Червоний список Закарпаття» (Крічфалушій, Будніков, Мінгаль, 1999) поряд із рідкісними видами аборигенної фракції флори окремо вміщено «червоний список синантропних рослин», сама назва якого викликає подив; тут представлено 36 видів адвентивних рослин, зокрема, *Bromus secalinus* L., *Grindelia squarrosa* (Pursh.) Dunal., *Portulaca oleraceae* L., *Setaria verticillata* (L.) P. Beauv. та ін.), для яких зазначені категорії їхньої охорони, правда із застереженням авторів, що «... згадані рослини не занесені до Червоного списку...».

Окремі види адвентивних рослин потрапили до офіційних переліків регіонально рідкісних видів рослин адміністративних територій України (Андрієнко, Перегрим, 2012). Наприклад, *Acorus calamus* включений до «Перелік видів ...» Дніпропетровської й Кіровоградської областей та м. Києва, а у «Червона книга Дніпропетровської області» (2010), наукове та практичне значення цього виду визначено: «цінний як зразок корисної адвентивної рослини, що натуралізувалася».

До «Перелік видів ... Чернівецької області» був включений *Sarothamnus scoparius* (L.) W.D.J. Koch, Закарпатської та Житомирської обл. – *Agrostema githago* L., Житомирської – *Sisyrinchium septentrionale* Bicknell, Одеської обл. – *Ginkgo biloba* L. та *Taxus baccata* L. зі статусом «екзот».

Відмітимо, що пізніше, при підготовці монографічних зведень про рідкісні види флори окремих регіонів (Орлов, 2005; Чорней, Буджак, Токарюк, 2010) ці прикря помилки були виправлені.

Поширення видів адвентивних рослин у нових умовах завжди непередбачуване. Для окремих регіонів поява одного нового екологічного або антропогенного фактора може викликати екпансію видів адвентивних рослин. Кліматогенні зміни поряд із антропогенними можуть призвести до порушення цілісності природних екосистем, тим самим сприятимуть виникненню нових ніш, що відкриває можливість більш широкого поширення видів адвентивних рослин, які зараз віднесені у деяких регіонах до категорії рідкісних.

Тому, при підготовці оновлених офіційних списків рідкісних видів рослин областей України слід більш критично підходити до формування їхнього складу, вилучити з них види адвентивної фракції флори та у подальшому не допускати їхнього включення, оскільки це суперечить підходам до охорони видів природної фракції флори.